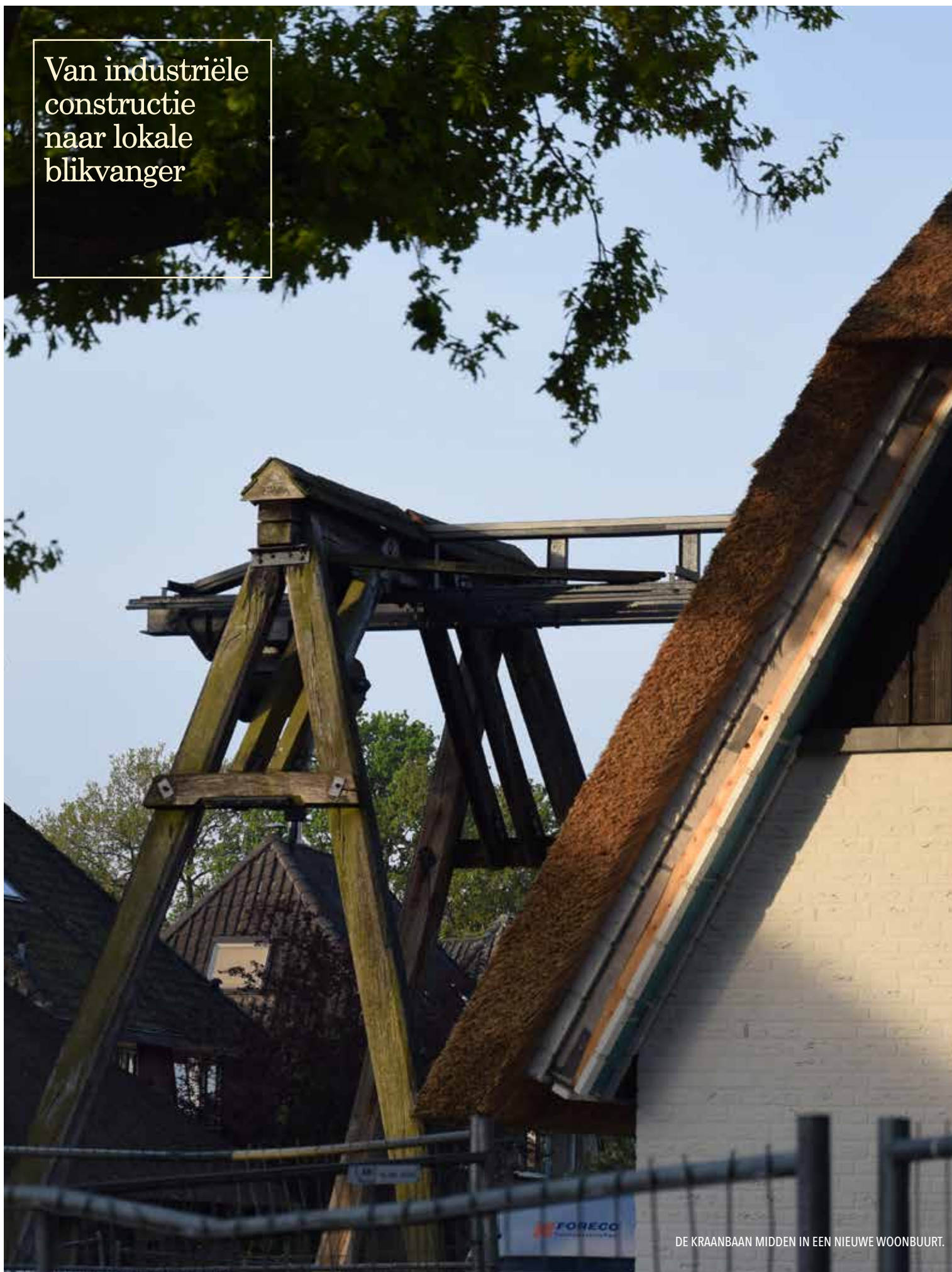

Van industriële
constructie
naar lokale
blikvanger

DE KRAANBAAN MIDDEN IN EEN NIEUWE WOONBUURT.

POOT VAN DE KRAANBAAN VOOR RESTAURATIE.

POOT VAN DE KRAANBAAN TIJDENS RESTAURATIE: BEKISTING OM DE EPOXY HEEN.

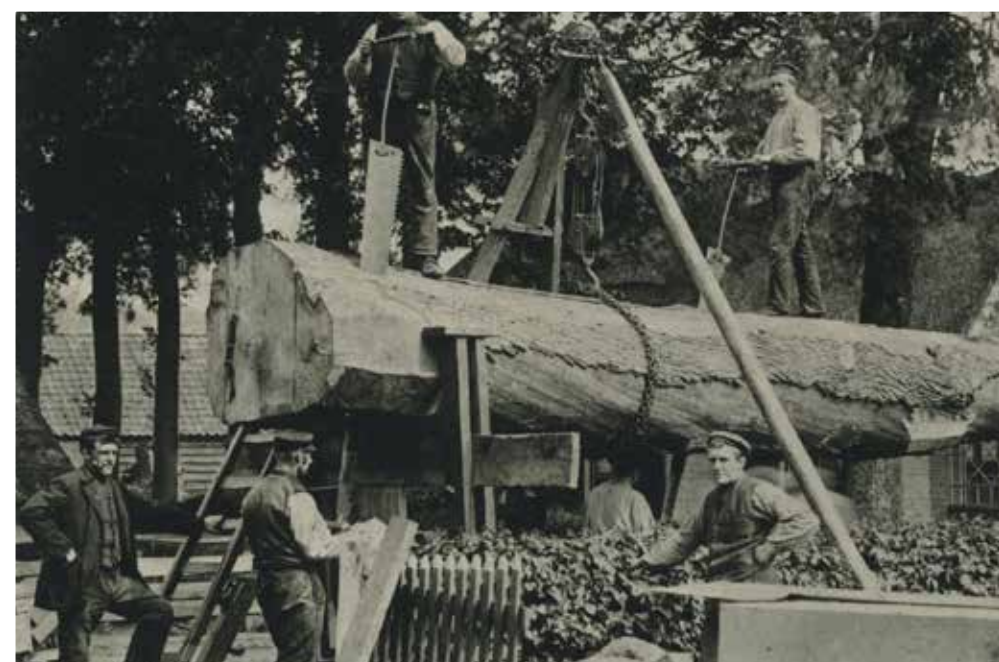
POOT VAN DE KRAANBAAN NA RESTAURATIE: DE EPOXY IS ALS HOUT BESCHILDERD.

Gerestaureerd monument visitekaartje nieuw woongebied

Kraanbaan Laren staat weer stevig op zijn poten

De Kraanbaan Laren maakte vroeger deel uit van een houthandel midden in het Noord-Hollandse dorp. Binnenkort vormt het monument het hart van De Houtzagerij, een nieuw woongebied ter plekke. De restauratie van de baan is kortgeleden afgerond. Niet alleen de oorspronkelijke constructie, ook de opknopbeurt was een knap staaltje techniek.

TEKST: MICHELLE GULICKX EN SEBASTIAAN HAASNOOT
FOTOGRAFIE: SEBASTIAAN HAASNOOT

HISTORISCH BEELD VAN DE HOUTZAGERIJ VOORDAT DE KRAANBAAN WERD AANGELEGD, 1910 (BRON HISTORISCHE KRING LAREN).

DE KRAANBAAN IN WERKING (BRON HISTORISCHE KRING LAREN).

BOVENWERK VAN DE KRAANBAAN NA RESTAURATIE.

DE TAKEL VAN DICHTBIJ.

AANZICHT KRAANBAAN NA RESTAURATIE.

Met een totale lengte van circa 55 meter is de Kraanbaan, in 2005 als geheel aangewezen als gemeentelijk monument, een opvallende verschijning in het straatbeeld. Het bouwwerk heeft voor Laren cultuurhistorische waarde als herinnering aan de houtzagerij en de ontwikkeling van het dorp. Bovendien zijn ontwerp en constructie zeldzaam omdat de jukken in hout in plaats van uit staal zijn opgetrokken. Nederland telt meer kranen en kraanbanen als beschermd monument. Meestal gaat het dan om kranen in een werf of langs het water voor laden en lossen. In die zin bezit de Kraanbaan Laren bovenlokale en waarschijnlijk zelfs internationale zeldzaamheidswaarde.

Industrieel erfgoed

De baan bevindt zich op een historische locatie waar in 1874 Van Dijk Houthandel en Zagerij is opgericht. Begonnen als timmerbedrijf ontwikkelde de firma zich tot houthandel, producent van houtwaren en aannemer. De houtzagerij is in de loop van zijn bestaan meermalen uitgebreid met loodsen voor opslag. Daarnaast vonden in het productieproces modernisering plaats door middel van installaties. Aanvankelijk gingen alle werkzaamheden met de hand en met paard en wagen. De boomstammen kwamen uit heel Europa, veelal uit Frankrijk. De stammen werden aangevoerd met de 'mallejan', getrokken door een trekpaard, later per vrachtwagen. Het hout dat op de werf aankwam, werd gesorteerd op soort, lengte, dikte en kwaliteit. Gezaagd hout ging voornamelijk naar de constructiebouw. Maar ook meubel- en grafkistenmakers, boten- en instrumentenbouwers en kunstenaars waren afnemers.

De bouw

De Kraanbaan Laren verrees begin jaren '40 van de vorige eeuw als vervanger van een kleinere, vooroorlogse installatie. De basisconstructie bestaat uit een stalen rail, ondersteund door zes eikenhouten jukken. Tot enkele jaren geleden stond aan een van de uiteinden van de baan een klein houten zaaghuis. Dat is vanwege zijn slechte staat gesloopt. De Kraanbaan is gebouwd door aannemer Van Dort naar ontwerp van architect A.P van den Brink, die vooral bekendheid geniet om zijn schetsen van woonhuizen in en rond Laren. Voor het ontwerp van de baan liet hij zich inspireren door de bedrijfsactiviteiten van Van Dijk. Zo ontstond een intrigerend bouwwerk.

De installatie maakte het productieproces van de houthandel efficiënter; boomstammen konden sneller verplaatst en hoger gestapeld worden. Na aanvoer werden ze, na onder de baan te zijn opgestapeld, met een takel op een lorrie voor de zagerij gelegd. Die reed ze naar de zaagmachine. De takels die hiervoor werden gebruikt, zijn nog steeds zichtbaar. De oude takel dateert vermoedelijk uit de jaren dertig en is vervaardigd door de Utrechtse Jaffafabriek. De takel in de ombouw stamt uit 1980, gemaakt door Demag. In de zagerij verplaatste men de stammen richting de zaagmachines. Een verticale waarmee de complete stam tot planken van gelijke dikte werd gezaagd of de horizontale die de stam tot balken van elke willekeurige afmeting kon zagen.

De Houtzagerij

In 1979 verliet de firma Van Dijk de locatie. Ruim dertig jaar later woedde er een grote brand, waarbij het bedrijf en de

LINKS: DE KRAANBAAN TIJDENS DE VOOROPLEVERING: HIJ STAAT WEER STEVIG OP ZIJN POTEN.

RECHTS: COMPLEXE BOUWPLAATS: TIJDENS DE RESTAURATIE WORDEN OOK DE OMLIGGENDE WONINGEN GEBOUWD.

POOT VAN DE KRAANBAAN NA RESTAURATIE: DE EPOXY IS ALS HOUT BESCHILDERD.

naburige bibliotheek verloren gingen. Ontwikkelaar MBB Ontwikkeling heeft op de vrijgekomen plaats een kleinschalige woonwijk doen verrijzen met 36 hoogwaardige huizen: De Houtzagerij. De architectuur van de woningen refereert aan de omliggende bebouwing, met onder andere elementen als rieten kappen. De Kraanbaan vormt het monumentale hart van de nieuwe buurt. Om de baan te behouden, is de constructie in 2019-2020 volledig gerestaureerd, gelijktijdig met de bouw van de omliggende woonbuurt.

Complexe restauratie

De opknappbeurt van de Kraanbaan, die ongeveer twee maanden in beslag nam, is uitgevoerd onder supervisie van Hylkema Erfgoed. Deze specialist stelde ook de restauratievisie en het restauratieplan op.

Constructiebureau De Prouw, restauratiebedrijf Verwoerd, Conserduc-Renofors en Erwin Poort Schildersbedrijf Laren zijn verantwoordelijk voor de uitvoering. Logistiek was het herstel een complexe onderneming omdat de werkzaamheden parallel liepen met de bouw van de omliggende huizen. Het bouwverkeer mocht elkaar niet in de wielen rijden en moest zorgvuldig worden gepland. De restauratie is om die reden in twee fases gesplitst waarbij telkens drie jukken werden aangepakt.

Herstel met epoxy

De Kraanbaan verkeerde in matige staat. Vooral het houtwerk van de jukpoten was er slecht aan toe. Op de plek waar de poten aan de betonnen poeren zijn bevestigd, was het hout

verrot. Een scenariostudie wees uit dat herstel met behulp van epoxy de meest passende restauratiewijze was. Het karwei is uitgevoerd door Conserduc-Renofors. De rotte delen van het hout zijn verwijderd waarna een houten bekisting is aangebracht rond de poot. Vervolgens is de epoxy in de mal gegoten en werd intern extra versteviging aangebracht met glasfiberstaven.

Na het drogen van de hars en het verwijderen van de mal is de hars beschilderd in de kleur en textuur van het eikenhout. Hierdoor is zij bijna niet meer van het hout te onderscheiden. Dankzij deze methode zijn de jukken duurzaam hersteld en staat de Kraanbaan in Laren weer stevig op zijn poten.

Nieuwe daken en aanpak balken

Het 'bovenwerk' verkeerde in betere conditie maar ook daar was voor behoud intensief ingrijpen nodig. De daken bovenop de jukken en alle windschoren zijn op traditionele wijze in hout vervangen. Ook de verankeringen van de baan zijn gecontroleerd en waar nodig hersteld.

Tussen de laatste twee jukken is de afstand groter dan tussen de overige; daar werden de boomstammen gedraaid. De debalk van het vijfde juk was doorgebogen. Ook die is hersteld met behulp van epoxytechniek.

Dankzij de restauratie is de Kraanbaan Laren weer toekomst bestendig en heeft het bouwwerk nieuwe betekenis: van een functionele, industriële constructie naar blikvanger en visitekaartje van een moderne woonbuurt.

RESTAURATIE VAN HET BOVENWERK.